

Prof. dr hab. Ewa Piechurska-Kuciel
Instytut Językoznawstwa
Uniwersytet Opolski

Recenzja pracy doktorskiej oraz dorobku przeddoktorskiego
mgr Boualema Benghalema,
The effects of using ICT on EFL teachers' attitude and anxiety.
Case Study of Djillali Liabes University, Sidi Bel Abbes,
napisanej pod kierunkiem prof. Mohameda Melouka

W pierwszej części mojej recenzji chciałabym się ustosunkować do rozprawy doktorskiej mgr Benghalema, obronionej w Algierii w 2018r. Jej celem jest, jak to ujął Autor w abstrakcie w j. angielskim rozpoczynającym pracę, zbadanie czynników, które mogą wpływać na postawy i lęk nauczyciela wobec stosowania technologii informacyjnych na lekcjach języka obcego, takich jak wiek, płeć, doświadczenie w nauczaniu i szkolenie komputerowe.

Dysertacja, napisana w języku angielskim, liczy 256 stron. Rozpoczyna się od dedykacji i podziękowań, po których następuje abstrakt po angielsku, słowniczek skrótów, lista tabel (20) i figur, których jest 55(!) oraz spis treści. Główna część pracy zawiera tzw. Wstęp ogólny, cztery rozdziały oraz Konkluzję ogólną. Do tego dołączono bibliografię zawierającą ok. 260 pozycji oraz sześć typów apendyksów wraz ze streszczeniami w języku francuskim i arabskim.

Zaskakującą konstrukcję pracy zwiastuje tzw. Wstęp ogólny (*General introduction*), bardzo chaotyczny, z opisem działań rządu algierskiego ogniskujących się na wprowadzaniu nowych technologii dla użytkowników zbiorowych i indywidualnych, w tym w szkołach wyższych, celem ułatwienia procesu edukacyjnego. Powołując się na źródła międzynarodowe,

Autor warunkuje sukces w korzystaniu z nowych technologii w edukacji postawami nauczycieli wobec nich, po czym przechodzi do omówienia historii badań nad nowymi technologiami w edukacji. Tu nawiązuje do zjawiska technofobii czy lęku przed komputerem, korzyści, które przynoszą nowe technologie algierskiemu systemowi edukacyjnemu i postaw nauczycieli wobec nowych technologii. Poniżej znajdujemy pięć pytań badawczych oraz pięć współgrających, ale też niczym nieuzasadnionych hipotez. Po krótkim opisie projektu badawczego (jako badania ilościowo-jakościowego) następuje opis uczestników badania, po którym Autor przedstawia cel badania i opis budowy pracy.

W rozdziale pierwszym (str. 10-26) znajdujemy opis metodologii. Jak pozostałe rozdziały, zaczyna się on od wydzielonej sekcji wstępu, którą jest jeden akapit (na zakończenie będzie wydzielona, równie długa sekcja konkluzji, co powtórzy się w każdym rozdziale). Powołując się na niedostępną stronę internetową, Autor stwierdza, że powszechnie wiadomo, że cele badania powinny być oparte na pytaniach badawczych (sic!). Uszczegółowiono tu cele pracy, choć wciąż pozostały one niejasne i nieuzasadnione. Sam projekt badawczy (mieszany: *mixed-method*) opisano w kolejnym kroku (na trzech stronach, konkludując, że chodzi o studium badawcze, co stoi w sprzeczności do wcześniejszego opisu projektu, jak i samego badania i analiz). W kolejnym kroku znajdujemy pobieżny opis próby 41 nauczycieli j. angielskiego (w dalszej części pracy okaże się, że było ich 32), a w następnym uzasadnienie użycia narzędzi badawczych: kwestionariusza (bez opisu jakiegokolwiek skali pomiarowej, ani też uzasadnienia doboru pytań) i wywiadu strukturyzowanego. W opisie procedury zbierania danych Autor odnosi się do badania w działaniu (*action research*) oraz jego faz, a następnie przedstawia sposób przeprowadzenia wywiadu i ankiety. Analiza danych ilościowych polegała na zastosowaniu korelacji (potem okazało się, że nie zastosowano żadnych operacji statystycznych), a ilościowych – zawartości. Należy oddać Autorowi, że świadomy jest zasad etycznych, wiarygodności i rzetelności badania. Jednak zaskoczeniem jest opis ograniczeń badania, z których dowiadujemy się, że wywiad przeprowadzono po angielsku i po francusku, jak i tego, że większość omówionych ograniczeń dotyczy zastosowania uogólnionego projektu ilościowo-jakościowego, które można odnieść do jakiegokolwiek badania tego typu.

Rozdział drugi to tak naprawdę część teoretyczna pracy. Niestety, tutaj także mamy do czynienia z licznymi uchybieniami. Autor poświęca wiele miejsca na omówienie technologii informacyjnych w kontekście edukacyjnym, a następnie dogłębnie omawia pojęcie postaw, choć nie odnosi się do wyników badań empirycznych, a przegląd literatury zawiera pozycje z końca XX wieku z kilkoma odniesieniami do literatury z początku tego tysiąclecia. Niestety, nie zaproponowano definicji teoretycznej postaw wobec komputeryzacji czy nowych

technologii. Sekcja 2.6.2. stanowi dość chaotyczny przegląd badań empirycznych nad czynnikami wpływającymi na postawy nauczycieli wobec nowych technologii, po której następuje omówienie konstruktów lęku. Tu także nie wprowadzono definicji roboczej kluczowego terminu, czyli lęku przed komputeryzacją czy nowymi technologiami, ani też nie odniesiono badanego rodzaju lęku do odpowiedniej typologii. Wprowadzono natomiast koncepcję lęku nauczyciela (lęku przed nauczaniem), omawiając definicje i źródła (choć nie wiadomo, dlaczego znalazła się tu koncepcja lęku językowego). W następnym kroku wprowadzono termin lęku przed komputerem oraz przedstawiono czynniki wpływające na lęk tego typu. W ostatnim akapicie sekcji poświęconej temu zjawisku znajdujemy wzmiankę o właściwym konstrukcie pracy, tj. o lęku nauczyciela przed technologią komputerową, choć brakuje definicji zjawiska (roboczej, a w dalszej części także empirycznej) i dogłębnego jego omówienia. Za to przedstawiono jego aspekty i źródła.

Badanie empiryczne przeprowadzone na potrzeby niniejszej dysertacji przedstawiono w rozdziale trzecim. Rozpoczyna się opisem próby, z którego dowiadujemy się, że było 32 nauczycieli j. angielskiego, a nie 41, jak zapowiedziano we Wstępie ogólnym. Wyniki przedstawiono w sposób przesadnie drobiazgowy, co niesłychanie utrudnia ich interpretację, tym bardziej, że użyte wyliczenia nie pozwalają na jakiekolwiek dalej idące wnioskowanie (mowa tu o wynikach podawanych w procentach czy też liczbach). U źródła problemów z analizą danych leży brak jasnej definicji roboczej i operacyjnej badanych zjawisk, a właściwie podstawowego zjawiska, czyli lęku przed technologią/komputerem. Dyskusja wyników w zasadzie stanowi kontynuację poprzedniej sekcji, ponieważ brak tu prób wnioskowania, ani też nawiązania do poprzednich badań. Autor omawia odpowiedzi na każdą pozycję kwestionariusza osobno, nie łącząc ich w większe grupy tematyczne. Brak zastosowania operacji statystycznych, czy też pogrupowania pytań (z uzasadnieniem) praktycznie uniemożliwia dogłębne zrozumienie kluczowych wyników badania.

Implikacje i rekomendacje zamieszczone w rozdziale czwartym rozpoczyna podsumowanie wyników, tym razem potraktowanych zbiorczo. Niestety, po raz kolejny otrzymujemy wyliczenia procentowe, jak i fragmentaryzację wyników, zaskakujący powrót do definicji czy przedstawienie wyników międzynarodowych badań empirycznych nad lękiem przed komputerem. Implikacje pedagogiczne są dość ogólnikowe i nie wywodzą się z otrzymanych wyników, zaś rekomendacje (dla dalszych badań) odzwierciedlają ciekawe przemyślenia Autora, choć i tutaj mamy do czynienia z pewnymi ograniczeniami, np. niezgrabne sformułowania, typu: *warto zbadać korelację między nauczycielami i metodą nauczania* czy zamieszczenie wskazówek dla decydentów.

Konkluzje ogólne to ostatni rozdział pracy zawierający dość chaotyczne podsumowanie celu i wyników badania, jego zasadność oraz rangę stosowania nowych technologii w nauczaniu.

Wśród **atutów** omawianej dysertacji doktorskiej mgr Benghalema warto wymienić przede wszystkim próbę skonfrontowania się z ciekawą tematyką, która stanowić musi wartościowy wkład do rozważań na temat roli nowych technologii w algierskim systemie edukacyjnym. Ponadto należy podkreślić próbę weryfikacji narzędzi za pomocą badania pilotażowego, którego niestety nie opisano, jak i poważne potraktowanie zagadnień etyki badawczej. Próba (choć niezbyt udana) podjęcia analiz ilościowo-jakościowych również warta jest wzmianki. Jednak mój osąd całościowy rozprawy przedstawionej mi do recenzji jest negatywny.

W dorobku mgr Benghalema w okresie przed uzyskaniem stopnia doktora znajdują się trzy artykuły. Pierwszą z nich jest praca pt. „The effects of using Microsoft Power Point on EFL learners’ attitude and anxiety” („Wpływ użycia prezentacji Power Point na postawy i lęk studentów j. angielskiego jako obcego”), zamieszczony online w czasopiśmie *Advances in Language and Literary Studies*, 6(6) w 2015r. Cel badania i sposób realizacji mieszczą się w ramach omawianej wyżej dysertacji. Podstawową różnicą jest dobór próby – tym razem są to studenci (40 osób), którzy kształcą się w ramach programu uprawnień do nauczania j. angielskiego. Warunki diagnozy (wbrew tytułowi artykułu nie jest to quasi-eksperyment) są całkowicie niekontrolowane, ponieważ nie wiadomo w jakim wymiarze i w jaki sposób używa się prezentacji Power Point. W publikacji tej można stwierdzić wiele uchybień, które cechują rozprawę doktorską: brak klarownych definicji roboczych i empirycznych badanych zjawisk, przestarzałe źródła, nie zweryfikowane narzędzia badawcze, powierzchowne analizy i wnioski.

Kolejną pozycją w dorobku mgr Benghalema przed uzyskaniem stopnia doktora w Algierii jest publikacja pokonferencyjna z 2016 pt. „The effects of using ICT on EFL Learners’ Motivation Case Study of Master 2 Students of Didactics of English as a Foreign Language, Djillali Liabes University, Sidi Bel Abbes, Algeria” („Wpływ używania technologii komputerowej na motywację. Studium przypadku studentów dydaktyki nauczania j. angielskiego jako obcego Master 2 na Uniwersytecie Djillali Liabes, Sidi Bel Abbes w Algierii”). W tym przypadku mamy do czynienia z powieleniem wcześniejszych kroków badawczych, z wyjątkiem tego, że kluczowym zjawiskiem stała się motywacja (potraktowana bardzo pobieżnie i niezdefiniowana empirycznie), zaś projekt badawczy, czyli według Autora studium przypadku, nie spełnia wymogów stawianych tego typu projektom. W dalszym ciągu

mamy tu do czynienia z przestarzałymi źródłami, niezweryfikowanymi narzędziami badawczymi, powierzchownymi analizami i wnioskami.

Trzeci artykuł, czyli „The influence of age on teachers' attitude and anxiety towards ICT” (“Wpływ wieku na postawy i lęk nauczycieli przed technologią komputerową) został zamieszczony w bliżej nie określonym arabskim czasopiśmie z 2018r. Celem badania przedstawionego w tej publikacji było zbadanie wpływu narzędzi technologii komputerowej na postawy i lęk nauczycieli j. angielskiego. Zarzuty, które można postawić w/w publikacji mieszczą się w zakresie uchybień wymienionych we wcześniejszych publikacjach, co sprawia, że moja ocena merytoryczna artykułów opublikowanych wcześniej jest negatywna.

Przedstawioną mi do recenzji pracę w obecnej formie, jak i wcześniejsze publikacje trudno uznać za spełniające wymogi stawiane rozprawom doktorskim w świetle 8 Polskiej Ramy Kwalifikacyjnej. Najważniejsze **wady** omawianych prac to:

- Poważne uchybienia dotyczące warstwy teoretycznej badanych konstruktów oraz metodologii badania, tj. mylenie studium przypadku z badaniem mieszanym, czy nieprzestrzeganie założeń tytułowego studium przypadku w rozprawie doktorskiej (P8S_WG),
- W konsekwencji problemy z definiowaniem celu badania i narzędzi, jak i z wnioskowaniem oraz z syntetyzowaniem wyników badań własnych i innych autorów, którym towarzyszy nieuporządkowana struktura rozprawy (P8S_UW),
- Rozprawa i artykuły nie stanowią podstawy do miarodajnej komunikacji na tematy specjalistyczne w międzynarodowym środowisku naukowym zarówno ze względu na uchybienia teoretyczne, empiryczne, konstrukcyjne, jak i formalne; angielszczyzna wymagająca dopracowania z błędami gramatycznymi, składniowymi czy stylistycznym (P8S_UK),
- Niedostateczna świadomość i krytyka własnych działań badawczych (P8S_KK).

W końcowej części mojej recenzji chciałabym wyrazić wątpliwość odnośnie zakwalifikowania dorobku mgr Benghalema do dziedziny językoznawstwa. W moim mniemaniu żadna z w/w prac nie nosi charakteru językoznawczego, ponieważ analizowane zjawiska (lęk przed komputerem, postawy wobec nowych technologii czy motywacja) mają charakter ogólny i odnoszą się do dziedziny pedagogiki. Nawet badanie próby składającej się z nauczycieli czy studentów metodyki nauczania j. angielskiego nie uprawnia do implikowania językoznawczego charakteru dorobku.

Wobec powyższego, zmuszona jestem ocenić **negatywnie** prace mgr Benghalema Boualema. W obecnej formie nie spełniają one wymogów stawianych ustawowo i zwyczajowo rozprawom doktorskim, jak i wcześniejszym artykułom, które to wymogi zawarto w przepisach ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Opole, 7 czerwca 2025

